

Udskriftsdato: 29. december 2025

CIR1H nr 9626 af 03/06/2022 (Gældende)

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Menneskehandel og menneskeudnyttelse

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: CMS VB 9220

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Menneskehandel og menneskeudnyttelse

1. Overblik

1.1. Tjekliste

Politiet og anklagemyndigheden spiller en væsentlig rolle i indsatsen mod menneskehandel og menneskeudnyttelse i forhold til såvel identifikation og beskyttelse af ofre som strafforfølgning af bagmænd.

I det følgende beskrives nogle centrale forhold og overvejelser, som politiet og anklagemyndigheden skal være opmærksomme på i indsatsen mod menneskehandel og menneskeudnyttelse:

- **Kontakt Center mod Menneskehandel (CMM)**

- Politiet skal straks kontakte CMM på hotline 7020 2550, hvis der opstår en mistanke om, at en person har været udsat for menneskehandel. Se eventuelt CMM's hjemmeside – www.cmm.dk.
- Politiet skal orientere CMM om planlagte aktioner/kontrolbesøg, hvis politiet forventer at træffe potentielle ofre for menneskehandel, f.eks. bordelbesøg, kontrol på byggepladser og restauranter.

- **Fokus på indikatorer på menneskehandel**

- Politiet og anklagemyndigheden skal være opmærksomme på mulige indikatorer på menneskehandel, navnlig i sager om ulovligt ophold, ulovligt arbejde og prostitution. Indikatorerne er beskrevet under pkt. 2.4.2.

- **Identifikation af ofre til brug for en straffesag**

Vurderingen af, om en person er offer for menneskehandel i relation til en straffesag enten mod en bagmand eller mod personen selv, foretages af anklagemyndigheden og, hvis sagen indbringes for retten, af domstolene. Udlændingestyrelsens eller CMM's vurdering kan indgå i den strafferetlige vurdering af sagen. Se pkt. 2.4.1.

- **Lempelige regler for ofre**

- Der gælder særlige regler om ophold/frihedsberøvelse, tiltalefrafald og udvisning. Se pkt. 2.5., 3.2. og 3.4.

- **Identifikation af ofre med henblik på en social indsats**

CMM, hvis personen har lovligt ophold og ikke har begået strafbart forhold, og af Udlændingestyrelsen, hvis personen ikke har lovligt ophold, har lovligt ophold og har begået strafbart forhold, eller hvis personen er asylansøger

- **Indenretlig afhøring under efterforskningen**

- Udenlandske vidner skal afhøres indenretligt under efterforskningen, hvis de skal afgive forklaring under en eventuel hovedforhandling mod bagmændene, og det vurderes, at vidnerne vil udrejse af landet inden hovedforhandlingen. Se pkt. 2.5.3.

1.2. Aktører

Ud over politiet og anklagemyndigheden er der flere aktører, der spiller en rolle i den samlede indsats mod menneskehandel og menneskeudnyttelse:

Center mod Menneskehandel (CMM)

CMM er en offentlig myndighed, som er forankret i Socialstyrelsen, men refererer til ministeren for ligestilling og transport. CMM's væsentligste arbejdsopgaver er:

- at yde bistand og støtte til ofre for menneskehandel
- at være ansvarlig for at afholde identifikationssamtaler med potentielle ofre
- at endeligt vurdere om personer med lovligt ophold i Danmark er ofre for menneskehandel med henblik på iværksættelse af en social indsats over for ofrene, herunder forberedt hjemsendelse
- at koordinere og samarbejde med relevante aktører om at bekæmpe menneskehandel
- at indsamle og formidle viden om menneskehandel.

Politiet skal underrette CMM om alle ofre for menneskehandel, herunder potentielle ofre, som politiet kommer i kontakt med.

Udlændingestyrelsen

Udlændingestyrelsen vurderer, om følgende personer har været udsat for menneskehandel:

- Udlændinge uden lovligt ophold.
- Udlændinge med lovligt ophold, som har begået strafbart forhold.
- Asylansøgere.

Vurderingen skal – som udgangspunkt – alene bruges til at iværksætte sociale tiltag. Det kan f.eks. være fastsættelse af en såkaldt refleksionsperiode, dvs. en forlænget udrejsefrist (op til 120 dage) med henblik på en såkaldt forberedt hjemsendelse.

Udlændingestyrelsen har under visse nærmere betingelser forsørgelsespligt over for asylansøgere og efter omstændighederne også udlændinge med ulovligt ophold. Udlændingestyrelsen skal i givet fald sørge for både indkvartering og diverse rehabiliteringstilbud.

Krisecentre, herberger mv.

Ofre for menneskehandel skal som udgangspunkt ikke frihedsberøves. I stedet skal de indkvarteres typisk på krisecentre, herberger eller i regi af asylsystemet. Det gælder også, hvis de har begået kriminalitet, som afgøres med et tiltalefrafald.

2. Politiets efterforskning og sagsbehandling

I sager om menneskehandel og menneskeudnyttelse kan efterforskningen med fordel allerede på det indledende stadie tilrettelægges i samarbejde med anklagemyndigheden. På den måde kan der løbende ske en juridisk vurdering af det materiale, der er indhentet.

Se nærmere om politiets indsats i Rigspolitiets vejledning om indsatsen mod menneskehandel på POLINTRA. Vejledningen er ikke offentligt tilgængelig.

2.1. Politiets samarbejde med CMM

Politiet skal kontakte CMM:

- Hvis politiet træffer personer, der muligvis er ofre for menneskehandel.
- I forbindelse med planlægningen af en aktion eller kontrolforretning, hvis politiet forventer at træffe (mulige) ofre for menneskehandel.

Kontakt til CMM:

- Hverdage mellem kl. 8.30 – 16.30 og weekend og helligdage mellem kl. 9.00 – 15.00 på hotline 7020 2550.
- Uden for hotlinens åbningstid kan der lægges en besked på telefonsvareren, hvor politiet oplyser et telefonnummer, som CMM kan ringe op til.
- Sikker post kan sendes til: sikkermail.menneskehandel@socialstyrelsen.dk.

Ved kontrolforretninger stiller CMM socialfagligt personale til rådighed. Dette personale kan deltage i identifikationen af ofre, således at man i forlængelse af kontrollen kan vejlede og rådgive mulige ofre og forberede deres indkvartering.

Ofre for menneskehandel skal indkvarteres typisk på krisecentre, herberger eller i regi af asylsystemet.

Om eventuel frihedsberøvelse af (mulige) ofre for menneskehandel se pkt. 2.5.6.

Se nærmere om CMM og indsatsen mod menneskehandel på hjemmesiden www.cmm.dk.

2.2. Efterforskningsstøtte

2.2.1 National Enhed for Særlige Kriminalitets og Rigspolitiets bistand

I konkrete sager kan National Enhed for Særlig Kriminalitet (NSK) bistå politikredsene under efterforskningen, herunder i forbindelse med større kreds- og grænseoverskridende efterforskninger.

International Kommunikation i Rigspolitiet tager sig af udenlandske forespørgsler og internationale koordinationsmøder eller Joint Investigation Teams (JIT). Hvis kredsen ønsker at rette henvendelse til udlandet, kan International Kommunikation kontaktes, f.eks. for at få bekræftet identiteten på et offer for menneskehandel eller ægtheden af identitetsdokumenter mv.

Se i øvrigt Rigspolitiets vejledning om indsatsen mod menneskehandel på POLINTRA.

2.2.2. SKATs og NSKs bistand

Ved efterforskning af sager om menneskehandel og menneskeudnyttelse er det vigtigt at få belyst sagens økonomiske aspekter, bl.a. størrelsen på et eventuelt udbytte.

De økonomiske aspekter af sagen har navnlig betydning for

- spørgsmålet om konfiskation,
- strafpåstanden og
- en eventuel subsidiær tiltale, f.eks. i sager om
 - udnyttelse til prostitution, hvor en subsidiær tiltale for menneskeudnyttelse og/eller rufferi kan være relevant, eller
 - udnyttelse til tvangsarbejde, hvor f.eks. en subsidiær tiltale menneskeudnyttelse og/eller åger kan være relevant.

Ved efterforskning og evt. ransagning hos bagmænd eller mellemmand er det derfor vigtigt at sikre materiale, der belyser det økonomiske aspekt af den ulovlige aktivitet. Det gælder både bilag, som belyser indtægterne, og bilag, der dokumenterer, hvilke økonomiske omkostninger der er forbundet med aktiviteterne.

Det skal overvejes, om SKAT skal inddrages i forbindelse med udredning af den økonomiske fortjeneste. I NSK er der tilknyttet en medarbejder fra SKAT, der kan vejlede politikredsen om mulige efterforskningsmæssige tiltag.

Herudover kan Sporingsgruppen i NSK hjælpe politiet og anklagemyndigheden med den finansielle efterforskning af sagen. Det kan f.eks. være hjælp i forbindelse med sporing, beslaglæggelse og konfiskation af et eventuelt udbytte i forbindelse med menneskehandlen eller menneskeudnyttelse. Sporingsgruppens assistance, der aftales konkret fra sag til sag, vil typisk bestå i at deltage i ransagninger, udarbejde rapportmateriale og indhente kendelser. Sporingsgruppen kan også bistå med at spore udbytte, der befinder sig i udlandet, og med at udarbejde internationale retsanmodninger.

Se i øvrigt Rigspolitiets vejledning om indsatsen mod menneskehandel på POLINTRA.

2.3. Vigtig information om opdatering i POLSAS

I POLSAS har menneskehandel (straffelovens § 262 a) og menneskeudnyttelse (straffelovens § 262 b) egne særskilte gerningskoder.

Hvis sigtelsen/tiltalen bliver ændret, skal gerningskoden også ændres.

Hvis en bagmand f.eks. er sigtet for menneskehandel, men bliver tiltalt for menneskeudnyttelse, rufferi eller ulovligt arbejde, skal gerningskoden altså ændres og opdateres i POLSAS i overensstemmelse med tiltalen.

Korrekt opdatering i POLSAS af sager om menneskehandel og menneskeudnyttelse er vigtigt, bl.a. fordi registreringerne danner grundlag for vurderingen af kriminalitetsudviklingen inden for området og dermed har betydning for politiets og anklagemyndighedens indsats på området.

Om rette gerningskoder mv. se Rigspolitiets vejledning om indsatsen mod menneskehandel på POLINTRA.

2.4. Identifikation af ofre for menneskehandel

Identifikation af ofre for menneskehandel er et væsentligt led i bekæmpelsen af menneskehandel. Vurderingen af, om en person har været udsat for menneskehandel, er nemlig en forudsætning for

- at afgøre, om der er grundlag for at retsforfølge eventuelle bagmænd for overtrædelse af straffelovens § 262 a,
- at kriminalitet begået af ofrene bliver håndteret korrekt, og
- at ofrene bliver tilbudt den nødvendige sociale støtte

Den sociale støtte, der kan ydes til ofre for menneskehandel, rummer både tilbud om akut og langsigtet hjælp så som indkvartering, beskyttelse, lægehjælp og støtte til at vende hjem, også kaldet ”forberedt hjemsendelse”. Den forberedte hjemsendelse indebærer bl.a., at ofre med ulovligt ophold kan få deres udrejsefrist forlænget med op til 120 dage (en såkaldt ”refleksionsperiode”), jf. udlændingelovens § 33, stk. 14 og 15.

Læs mere herom på www.cmm.dk.

2.4.1. Kompetencen til vurdering af menneskehandel

For så vidt angår vurdering af ofre for menneskehandel skal der skelnes mellem

- vurdering med henblik på iværksættelse af en eventuel social indsats over for ofret og
- identifikation med henblik på strafferetlig forfølgning af bagmanden og eventuelt ofret.

Kompetencen til at vurdere om en person er offer for menneskehandel afhænger af, om formålet med identifikationen er af social eller strafferetlig karakter.

Den sociale indsats

I relation til den sociale indsats er det enten Udlændingestyrelsen eller Center mod Menneskehandel (CMM), der vurderer, om en person må anses for at have været udsat for menneskehandel.

Udlændingestyrelsen

Udlændingestyrelsen foretager vurderingen af

- asylansøgere,
- personer uden lovligt ophold og
- personer med lovligt ophold, som har begået strafbart forhold.

I praksis anser Udlændingestyrelsen en udlænding for handlet, når der er rimelig grund til at formode, at der er tale om menneskehandel.

Politiet skal ved forelæggelse af sagen for Udlændingestyrelsen anvende en særlig blanket, ”Blanket vedrørende forelæggelse af sager om menneskehandel og anmodning om udsættelse af udrejsefrist for ofre for menneskehandel”. Blanketten kan findes under ”Blanketter” på POLINTRA.

Om politiets forelæggelse for Udlændingestyrelsen se i øvrigt afsnit 6.4. i Rigspolitiets vejledning om indsatsen mod menneskehandel på POLINTRA.

Center mod Menneskehandel (CMM)

CMM foretager vurderingen af

- danske statsborgere og
- udlændinge med lovligt ophold, som ikke har begået strafbart forhold.

Ved mistanke om menneskehandel skal politiet altid kontakte CMM. Det gælder, uanset om personen har lovligt eller ulovligt ophold her i landet.

CMM medvirker ved identifikationen af alle ofre, uanset om det er CMM eller Udlændingestyrelsen, der har den endelige kompetence til at foretage vurderingen.

Strafforfølgning

I relation til strafforfølgning er det politiet/anklagemyndigheden og i sidste ende domstolene, der vurderer, om en person må anses for at have været udsat for menneskehandel eller menneskeudnyttelse. Det gælder både i forhold til en straffesag mod en bagmand og mod personen selv, hvis den pågældende har begået strafbart forhold.

Politiet og anklagemyndigheden

Det er i første række politiet og/eller anklagemyndigheden, der vurderer, om en person må anses for at have været udsat for menneskehandel eller menneskeudnyttelse. Dette gælder, uanset om eventuelle bagmænd er identificeret af politiet.

Hvis Udlændingestyrelsen eller CMM til brug for en eventuel social indsats allerede har vurderet, om personen er et offer for menneskehandel, vil denne afgørelse kunne indgå i den strafferetlige vurdering af sagen. Politiet og anklagemyndigheden er dog ikke bundet af disse myndigheders vurdering af spørgsmålet.

Domstolene

Domstolene har kompetencen til at vurdere, om en person har været udsat for menneskehandel eller menneskeudnyttelse, hvis spørgsmålet opstår i forbindelse med rettens behandling af en straffesag.

Hvis Udlændingestyrelsen eller CMM har foretaget en vurdering af spørgsmålet om menneskehandel til brug for en eventuel social indsats, bør denne vurdering indgå i sagens akter for derved at få belyst sagen bedst muligt. Det gælder uanset, at der er tale om en vurdering til brug for en social indsats, og uanset om anklagemyndigheden er enig i den pågældende myndigheds vurdering.

2.4.2. Indikatorer på menneskehandel

Selve identifikationen af ofre for menneskehandel kan være vanskelig, idet der typisk er tale om personer, som er bange for deres bagmænd, og som ikke har tillid til, at myndighederne kan hjælpe dem.

Nedenfor er opregnet nogle omstændigheder, der kan indikere, at der er tale om menneskehandel (indikatorer). Mange af indikatorerne på menneskehandel er de samme, uanset om der er tale om udnyttelse til strafbare forhold, prostitution, tvangsarbejde mv.

Listen over indikatorer er ikke udtømmende. Læs mere på www.cmm.dk, hvor en liste over flere tegn på menneskehandel kan downloades.

Tegn på menneskehandel kan ifølge CMM være, når en person:

- Bliver overvåget eller fulgt tæt af andre personer.
- Bor og arbejder samme sted.
- Bor og arbejder under usle forhold.
- Har urimeligt lange og mange arbejdsdage.
- Andre tilbageholder personens identitetspapirer eller har falsk pas og rejsedokumenter.
- Har fået pålagt en gæld af bagmanden og frygter for trusler, hvis han/hun ikke betaler gælden eller ikke vil samarbejde.
- Ikke selv tager imod de penge, som han/hun tjener – men at pengene bliver givet til en anden.
- Ikke har været klar over de betingelser, som han/hun skulle arbejde under og har ingen bestemmelsesret over dette.
- Har været udsat for vold og/eller trusler mod sig selv og sin familie.
- Har svært ved at gøre sig forståelig – for eksempel taler hverken dansk eller engelsk – og en anden person taler på vegne af ham/hende.
- Udviser tegn på dårlig mental og fysisk sundhed – fx tegn på fysisk og/eller seksuelt misbrug.
- Virker tilbageholdende, apatisk og måske bange.
- Har ingen eller begrænset adgang til lægehjælp.
- Er under 18 år, uledsaget, udenlandsk og færdes i stof- og prostitutionsmiljøer.

Forhold, der ofte optræder i sager om menneskehandel, er ifølge CMM:

- Personen har ikke mulighed for at slippe fri af tvangsforholdet og udnyttelsen, og fastholdes på forskellig vis.
- Personen bliver tvunget/truet fysisk eller psykisk til at fortsætte med at prostituere sig, begå kriminalitet eller udføre tvangsarbejde.
- Personen får urimelig lav eller slet ingen løn og får pålagt en stor og ofte voksende gæld af sin bagmand.

Flere indikatorer på tvangsarbejde er beskrevet under pkt. 4.4.2.

2.5. Behandlingen af ofre for menneskehandel og menneskeudnyttelse

2.5.1. Skånsom behandling af ofre og vidner

Personer, der enten er truffet i prostitutionsmiljøet eller udfører arbejde under meget dårlige kår, er normalt i en sårbar situation, hvor der kan være behov for støtte og vejledning, selvom de ikke umiddelbart er identificeret som ofre for menneskehandel.

Politiet skal altid kontakte CMM på hotline 7020 2550, hvis politiet får mistanke om, at en person har været udsat for menneskehandel.

I forhold til den sociale indsats vil en person, der er vurderet offer for menneskehandel, få tilbud om støtte og hjælp, også selv om der ikke bliver rejst tiltale mod bagmændene for overtrædelse af straffelovens § 262 a.

CMM koordinerer den sociale indsats på området og formidler kontakt mellem ofrene (eventuelt de mulige ofre) og de sociale organisationer, hvis de pågældende personer ønsker det, ligesom socialfagligt personale fra CMM altid er kontaktperson for de personer, der er vurderet handlet.

2.5.2. Bistandsadvokat

Politiet vejleder det mulige offer for menneskehandel eller menneskeudnyttelse om reglerne om bistandsadvokat, jf. retsplejelovens § 741 b. Vejledningen skal ske i forbindelse med anmeldelsen om overtrædelse af straffelovens § 262 a/§ 262 b eller umiddelbart herefter.

I sager om menneskehandel eller menneskeudnyttelse skal retten som udgangspunkt beskikke en bistandsadvokat for ofret, hvis den pågældende begærer det, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 1 og 3.

Beskikkelse af bistandsadvokat kan ske, selv om bagmanden (endnu) ikke er sigtet eller tiltalt for menneskehandel eller menneskeudnyttelse, og selv om menneskehandlen udelukkende har fundet sted uden for Danmark.

I Rigsadvokatmeddelelsen afsnittet om Vejledning af forurettede mv. findes en nærmere gennemgang af reglerne om vejledning af forurettede i straffesager.

Hvis et offer for menneskehandel eller menneskeudnyttelse er sigtet for strafbare forhold, skal der beskikkes en forsvarer i stedet for en bistandsadvokat. Se pkt. 2.5.5. om ofres egen kriminalitet.

2.5.3. Indenretlig afhøring af ofre

I sager om menneskehandel og menneskeudnyttelse forsvinder de udenlandske ofre ofte, inden sagen er færdigefterforsket. Derfor skal politiet og anklagemyndigheden i sager mod personer, der er mistænkt/sigtet for overtrædelse af straffelovens § 262 a eller § 262 b, tidligt i efterforskningsfasen overveje, om der skal ske en indenretlig afhøring af de ofre, som skal føres som vidner under en eventuel hovedforhandling af sagen.

Hvis politiet vurderer, at der er risiko for, at et offer rejser ud af landet inden hovedforhandlingen, skal anklagemyndigheden inden tiltalerejsning afhøre ofret indenretligt for at sikre vidneforklaringen som bevis i sagen. Se retsplejelovens § 747, stk. 2.

Forsvareren for den sigtede skal være til stede under den indenretlige afhøring. Hvis der endnu ikke er en sigtet i sagen, skal der beskikkes en forsvarer for den eller de (ukendte) mistænkte.

Hvis den indenretlige afhøring foretages uden, at forsvareren er til stede, og vidnet ikke kommer til hovedforhandlingen, kan det være vanskeligt at løfte bevisbyrden i sagen.

Et eksempel på, at der er sket frifindelse, fordi forsvareren ikke var til stede under den indenretlige afhøring, er dommen gengivet i U 2014.630V. Afgørelsen indgår som dom 2.7. i Rigsadvokatens oversigt over domme i sager om menneskehandel. Oversigten kan findes i Vidensbasen.

I sagen var to personer tiltalt for menneskehandel efter straffelovens § 262 a, men kun T1 blev fundet skyldig. Ved frifindelse af T2 lagde landsretten vægt på, at de to personer, der var ofre for menneskehandlen, i henholdsvis 2009 og i 2012 havde afgivet indenretlige vidneforklaringer, hvorefter de var udrejst af landet. T1's forsvarer havde været til stede i begge retsmøder. T2 var ikke sigtet på tidspunktet for den indenretlige afhøring i 2009 og var som følge heraf heller ikke repræsenteret af en forsvarer ved denne afhøring. På tidspunktet for den indenretlige afhøring i 2012 var T2 sigtet og havde fået beskikket en forsvarer. Forsvareren blev underrettet den 13. januar 2012 om afhøringen den 15. januar 2012 men havde ikke mulighed for at deltage. Afhøringen blev gennemført, selv om forsvareren den 14. januar 2012 havde protesteret. Under hovedforhandlingen i begge instanser havde det ikke været muligt at forkynde vidneindkaldelsen for de to ofre for menneskehandel, og deres tidligere indenretlige forklaringer blev derfor dokumenteret. T2 havde således ikke selv eller gennem sin forsvarer haft adgang til at stille spørgsmål til de to vidner. Da vidnernes forklaringer var de reelt afgørende beviser for menneskehandlen, kunne de ikke danne grundlag for domfældelse af T2.

2.5.4. Opholdstilladelse til ofre under straffesagen

Ofre for menneskehandel eller menneskeudnyttelse, der ikke allerede har et lovligt opholdsgrundlag, kan få en midlertidig opholdstilladelse med henblik på at samarbejde med politiet og anklagemyndigheden i forbindelse med strafforfølgningen. Det fremgår af udlændingelovens § 9 c, stk. 5, der ikke er begrænset til sager om menneskehandel/menneskeudnyttelse. Betingelsen for at opnå en midlertidig opholdstilladelse er, at udlændingens tilstedeværelse her i landet er påkrævet af hensyn til efterforskningen og/eller sagens behandling i retten.

Ofre for menneskehandel eller menneskeudnyttelse, der skal vidne under en straffesag mod bagmændene, kan altså få en midlertidig opholdstilladelse.

Uanset om sådanne vidner får mulighed for at blive i landet, mens sagen mod bagmændene verserer, skal det tidligt under efterforskningen overvejes om, de skal afhøres indenretligt for at sikre deres forklaring som bevis i sagen. Se nærmere herom i pkt. 2.5.3.

2.5.5. Ofres egen kriminalitet

I sager om menneskehandel og menneskeudnyttelse forekommer det ofte, at ofret selv har begået strafbare handlinger. Det drejer sig typisk om følgende lovovertrædelser:

- Ulovlig indrejse, ulovligt ophold og/eller ulovligt arbejde i Danmark.
- Brug af falske identitetspapirer.

Derudover er det tilfældet, hvis ofret er menneskehandlet til udnyttelse gennem strafbare forhold, f.eks. tyveri eller skunkproduktion.

Det bemærkes, at det ikke er strafbart for en udlænding med lovligt opholdsgrundlag at arbejde som prostitueret i Danmark, når den pågældendes forpligtelser over for skattemyndighederne overholdes.

Der gælder særlige regler om tiltalefrafald og udvisning, når et strafbart forhold er begået af et offer for menneskehandel. Disse regler er beskrevet under pkt. 3.2. og pkt. 3.4.

2.5.6. Frihedsberøvelse af ofre

Ofre og mulige ofre for menneskehandel bør så vidt muligt ikke frihedsberøves.

Personer, der er vurderet handlet af Udlændingestyrelsen eller CMM, samt personer, der endnu ikke er vurderet handlet, men hvor der grund til at tro, at de pågældende har været udsat for menneskehandel, skal således som udgangspunkt indkvarteres på krisecentre, herberger mv.

Om frihedsberøvelse i medfør af udlændingelovens § 36, indtil Udlændingestyrelsen har vurderet, hvorvidt udlændingen er et offer for menneskehandel, henvises til afsnit 6.3. i Rigspolitiets vejledning om indsatsen mod menneskehandel på POLINTRA.

Hvis det vurderes, at der er grundlag for at frihedsberøve en udlænding, skal det i alle tilfælde overvejes, om de foranstaltninger, der er nævnt i udlændingelovens § 34, er tilstrækkelige til at sikre udlændingens tilstedeværelse. Det skal således altid overvejes, om anbringelse på et krisecenter eller lignende opholdssted vil være tilstrækkeligt til at sikre personens tilstedeværelse.

Hvis politiet uden bistand fra eller aftale med CMM indkvarterer et (muligt) offer for menneskehandel på et krisecenter mv., skal CMM straks orienteres herom.

3. Forberedelse

Under forberedelsen af sager om menneskehandel og menneskeudnyttelse skal anklagemyndigheden i relation til (mulige) ofre for menneskehandel navnlig være opmærksom på følgende forhold:

- Vurdering af ofre for menneskehandel, herunder:
 - Hvem har kompetencen til at foretage vurdering? Se pkt. 2.4.1.
 - Hvilke omstændigheder indikerer, at der er tale om menneskehandel? Se pkt. 2.4.2.
 - Hvordan skal anklagemyndigheden forholde sig til andre myndigheders vurdering? Se pkt. 2.4.1. under ”Strafforfølgning” – ”Politiet og anklagemyndigheden”.

- Vurdering til brug for en social indsats skal indgå i straffesagens akter. Se pkt. 2.4.1. under ”Strafforfølgning” – ”Domstolene”.
- Indenretlig afhøring under efterforskningen. Se pkt. 2.5.3.
- Tiltalefrafald til ofre for menneskehandel. Se pkt. 3.2.

3.1. Tiltalerejsning mod bagmændene

Navnlig i sager om rufferi og anvendelse af ulovlig arbejdskraft skal anklagemyndigheden være opmærksom på, om der i stedet kunne være tale om menneskehandel med henblik på udnyttelse til prostitution og tvangsarbejde eller om menneskeudnyttelse.

I så fald kan tiltalen eventuelt formuleres med en principal påstand om overtrædelse af straffelovens § 262 a eller § 262 b og en subsidær påstand om eksempelvis rufferi, åger eller beskæftigelse af udlændinge uden opholds- og arbejdstilladelse mv.

Hvis anklagemyndigheden vurderer, at der kan være tale om menneskehandel, skal politiet – hvis det ikke er gjort under efterforskning – underrette CMM om de mulige ofre. Se pkt. 2.1.

3.2. Tiltalefrafald til ofre for menneskehandel og menneskeudnyttelse

Ofre for menneskehandel

Tiltalefrafald skal som udgangspunkt meddeles i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 2, hvis det kan lægges til grund,

- at den sigtede har været udsat for menneskehandel,
- at det påsigtede forhold relaterer sig til menneskehandlen, og
- at det påsigtede forhold ikke kan karakteriseres som grov kriminalitet.

Eksempler på strafbare forhold, der skal afgøres med et tiltalefrafald, når de ovennævnte betingelser er opfyldt, er

- dokumentfalsk eller dokumentmisbrug med hensyn til sigtedes pas, identitetspapirer mv.,
- overtrædelse af udlændingelovens regler om ulovligt ophold og arbejde,
- tiggeri,
- butikstyveri, lommetyveri, indbrudstyveri og handel med narkotika.

Som anført ovenfor forudsættes det, at kriminaliteten ikke er grov, f.eks. tyverier eller handel med narkotika i et begrænset omfang.

Ofre for menneskeudnyttelse

Tiltalefrafald vil også efter omstændighederne kunne meddeles ofre for menneskeudnyttelse, hvis det kan lægges til grund,

- at den sigtede har været udsat for menneskeudnyttelse, og
- at det påsigtede forhold er begået som led i menneskeudnyttelsen.

I sager om overtrædelse af udlændingeloven (arbejde uden fornøden arbejdstilladelse, ulovlig indrejse, ulovligt ophold mv.) eller i forbindelse med overtrædelse af andre uagtsomhedsdelikter bør den sigtedes tilregnelser efter Rigsadvokatens opfattelse indgå i vurderingen. Har et offer for menneskeudnyttelse eksempelvis begået en uagtsom overtrædelse af udlændingelovens § 59, stk. 3, om arbejde uden fornøden arbejdstilladelse, og er forholdet begået som led i menneskeudnyttelsen, vil et tiltalefrafald som udgangspunkt skulle meddeles.

3.2.1. Kompetencen til at meddele tiltalefrafald

Tiltalefrafald efter retsplejelovens § 722, stk. 2, besluttet af statsadvokaten efter indstilling fra politidirektøren.

Politidirektøren kan selv frafalde tiltale for

- ulovligt ophold og arbejde efter udlændingelovens § 59, stk. 2 og 3, jf. retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, jf. § 1, nr. 1, litra d, i bekendtgørelse nr. 302 af 2. marts 2016 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.
- dokumentfalsk med hensyn til pas, identitetspapirer eller lignende, hvis der er tale om et offer for menneskehandel, som tillige er asylansøger, jf. jf. retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, jf. § 1, nr. 2, i bekendtgørelse nr. 302 af 2. marts 2016 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.

3.3. Tiltalerejsning mod ofre for menneskehandel

Hvis et offer for menneskehandel har begået kriminalitet af grovere karakter, og anklagemyndigheden derfor rejser tiltale mod ofret, skal der i strafpåstanden tages hensyn til, om den kriminalitet, der er til pådømmelse, er begået under f.eks. tvang.

- Efter straffelovens § 82, nr. 6, skal det i almindelighed indgå som en formildende omstændighed ved fastsættelse af straf, hvis den pågældende gerning er begået som følge af tvang, svig eller lignende.
- Efter retspraksis om straffelovens § 82, nr. 6, kan der tages hensyn til menneskehandlen ved strafudmålingen, selv om ofrets kriminalitet ikke er sket i umiddelbar forlængelse af, at ofret er blevet menneskehandlet.
- Som eksempel herpå kan henvises til Retten i Århus' dom af 19. juni 2013, AM2013. 06.19B3, hvor der var tale om to ofre for menneskehandel, der arbejdede i skunklaboratorium, og som begge blev idømt fængsel i 1 år og 3 måneder, hvoraf 9 måneder blev gjort betinget blandt andet under henvisning til, at de oprindeligt havde været menneskehandlet, og at de som følge heraf fortsat befandt sig i en situation, hvor de så sig nødsaget til at tåle arbejdsgiverens udnyttelse, jf. § 82, nr. 6.
- Efter straffelovens § 83, 1. pkt., kan straffen endvidere nedsættes under den foreskrevne strafferamme, når oplysninger om gerningen, gerningsmandens person eller andre forhold afgørende taler herfor.
- Efter straffelovens § 83, 2. pkt., kan straffen under i øvrigt formildende omstændigheder helt bortfalde.
- Efter retspraksis kan strafbortfald bl.a. anvendes, hvis der er tale om en sag, som skulle have været afgjort med et tiltalefrafald. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis oplysninger om menneskehandel først fremkommer under hovedforhandlingen, og oplysningerne må anses for troværdige.
- Som eksempel herpå kan henvises til Østre Landsrets dom af 23. maj 2012, AM201205. 23Ø, hvor personelfalsk begået af et offer for menneskehandel blev afgjort med strafbortfald.

3.4. Udvisning af ofre for menneskehandel

Udlændingelovens § 26 a regulerer spørgsmålet om administrativ udvisning og udvisning ved dom af ofre for menneskehandel.

Der skal ikke ske udvisning af en udlænding, hvis det kan lægges til grund, at

- den pågældende udlænding har været udsat for menneskehandel,
- de omstændigheder, der kan begrunde udvisning, relaterer sig til, at den pågældende har været udsat for menneskehandel, og
- hensynet til den offentlige orden ikke tilsiger, at der sker udvisning.

Udlændingelovens § 26 a finder også anvendelse, selv om menneskehandlen har fundet sted uden for Danmark, jf. U 2014.1177H.

Udlændingelovens § 26 finder anvendelse ved siden af § 26 a, der er et supplement til den konkrete vurdering, der altid skal foretages i forbindelse med spørgsmålet om udvisning.

Udlændingelovens § 26 a er nærmere beskrevet i Rigsadvokatmeddelelsen afsnittet om Udvisning og frakendelse af statsborgerskab ved dom, pkt. 4.1.2.4.

Se i øvrigt forarbejderne til lov nr. 504 af 6. juni 2007 (L 197 af 28. marts 2007, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 7).

4. Jura - Menneskehandel

4.1. Baggrunden for straffelovens § 262 a om menneskehandel

Det fremgår af forarbejderne til straffelovens § 262 a, at menneskehandel skal defineres i overensstemmelse med følgende internationale retsakter:

- FN's protokol af 15. november 2000 om bekæmpelse af menneskehandel (den såkaldte Palermo-protokol).
- EU's rammeafgørelse af 19. juli 2002 om menneskehandel (Rådets rammeafgørelse 2002/629/RIA).

Rammeafgørelsen er siden blevet erstattet af EU's direktiv af 5. april 2011 om bekæmpelse og forebyggelse af menneskehandel (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/36/EU).

Disse internationale retsakter er derfor centrale i fortolkningen af straffelovens § 262 a, jf. forarbejderne til lov nr. 380 af 6. juni 2002 (L 118 af 26. februar 2002, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 11).

4.2. Tre elementer i gerningsindholdet

Straffelovens § 262 a, stk. 1, om menneskehandel består af følgende tre led, som alle skal være opfyldt, for at man kan straffe for fuldbordt menneskehandel:

- Handlinger (1. led)
- Tvangsmidler (2. led)

– Udnyttelsesformål (3. led)

- 1) Gerningsmanden skal foretage **en handling** over for den forurettede ved enten at rekruttere, transportere, overføre, huse eller efterfølgende modtage den pågældende.
- 2) Senest i forbindelse med gerningsmandens handling skal der være anvendt et **tvangsmiddel** i form af
 - 1) ulovlig tvang,
 - 2) frihedsberøvelse,
 - 3) trusler,
 - 4) retsstridig fremkaldelse, bestyrkelse eller udnyttelse af en vildfarelse eller
 - 5) anden utilbørlig fremgangsmåde.
- 3) Tvangsmidlet skal anvendes med forsæt til **udnyttelse** af den handlede person ved prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film, forestillinger med pornografisk optræden, tvangsarbejde, slaveri, eller slaverilignende forhold, strafbare handlinger eller fjernelse af organer.

Bestemmelsen har således et fremrykket fuldbyrdelsesmoment, idet straf for menneskehandel ikke forudsætter, at udnyttelsen er fuldbyrdet, men alene at der er forsæt til, at der skal ske en udnyttelse af ofret.

Udnyttelse indebærer et krav om, at menneskehandlen skal være foretaget

- med henblik på at opnå en økonomisk vinding eller
- med henblik på gerningsmandens egen udnyttelse af ofret.

4.3. Særligt om tvangsmidlerne

Gerningsmanden skal senest i forbindelse med udførelsen af en af de nævnte handlinger anvende et af de **tvangsmidler**, der er opregnet i § 262 a, stk. 1, nr. 1-5.

Gerningsmanden skal enten anvende:

1. ulovlig tvang efter straffelovens § 260,
2. frihedsberøvelse efter § 261,
3. trusler efter § 266,
4. retsstridig fremkaldelse, bestyrkelse eller udnyttelse af en vildfarelse eller
5. anden utilbørlig fremgangsmåde.

Tvungen skal anvendes med forsæt til at **udnytte** den pågældende. Læs mere om udnyttelsesformerne under pkt. 4.4.

Kravet om anvendelse af tvangsmidlet gælder ikke, hvis ofret er under 18 år, jf. pkt. 4.5.

4.3.1. Ulovlig tvang, frihedsberøvelse og trusler

Efter straffelovens § 262 a, stk. 1, nr. 1-3, omfatter menneskehandel tilfælde, hvor gerningsmanden anvender eller har anvendt ulovlig tvang, frihedsberøvelse eller trusler.

Disse tvangsmidler skal fortolkes i overensstemmelse med bestemmelserne i straffelovens §§ 260, 261 og 266, som bestemmelsen om menneskehandel henviser til.

4.3.2. Vildfarelse

Efter straffelovens § 262 a, stk. 1, nr. 4, omfatter menneskehandel tilfælde, hvor gerningsmanden anvender eller har anvendt ”retsstridig fremkaldelse, bestyrkelse eller udnyttelse af en vildfarelse”.

Det er en forudsætning for domfældelse efter nr. 4,

- at der er en uoverensstemmelse mellem gerningsmandens og forurettedes opfattelse af den sammenhæng, der er grundlaget for forurettedes disposition, og
- at uoverensstemmelsen er fremkaldt, bestyrket eller udnyttet af gerningsmanden.

Dette fremgår af forarbejderne til lov nr. 380 af 6. juni 2002 (L 118 af 26. februar 2002, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 11.).

Ifølge artikel 2, stk. 1, i EU’s direktiv om bekæmpelse og forebyggelse af menneskehandel (direktiv 2011/36/EU) kan udnyttelsen ske ved ”bedrag eller svig”.

Efter Rigsadvokatens opfattelse kan urigtige løfter om f.eks. beskæftigelse og løn efter omstændighederne være omfattet af begrebet ”retsstridig fremkaldelse, bestyrkelse eller udnyttelse af en vildfarelse”.

Som eksempel herpå kan nævnes, at ofret er rekrutteret under et falsk løfte om, at pågældende

- skal arbejde i Danmark som rengøringshjælp eller lignende, men reelt er der tale om, at pågældende skal arbejde som prostitueret, eller
- vil modtage en rimelig løn for et stykke arbejde, men reelt bliver pågældende ikke eller kun i begrænset omfang aflønnet.

I AM. 2017.06.30Ø og AM14. 03.16B (”Hvæpsebo-sagen, celle 1” - Dom nr. 2.9 og nr. 3.15 i Rigsadvokatens praksisoversigt) skete der domfældelse for menneskehandel efter straffelovens § 262 a, stk. 1, nr. 4 (og nr. 5). Der var tale om udnyttelse til strafbare forhold ved bl.a. omfattende bedragerier, databedragerier og skattebedragerier, der blev foretaget under svigagtig anvendelse af personlige oplysninger, NEM-ID mv. tilhørende de forurettede. Byretten fandt, at det for den overvejende del af de forurettede kunne lægges til grund, at deres hensigt med at komme til Danmark var at opnå arbejde, og at denne hensigt svarede til det, som de af de tiltalte var blevet lovet før afrejsen fra Rumænien. Det reelle formål var imidlertid, at de skulle udnyttes til strafbare forhold. Også landsretten fandt, at der var handlet forsætligt i forhold til at udnytte ofrenes vildfarelse om, at de ville få arbejde i Danmark. For en del af de forurettede fandt by- og landsret, at der (tillige) på baggrund af ofrenes forklaringer om deres usle levevilkår i Rumænien, dårlige helbred og de vilkår, de måtte leve under i Danmark, var anvendt anden utilbørlig fremgangsmåde.

4.3.3. ”Anden utilbørlig fremgangsmåde”

Efter straffelovens § 262 a, stk. 1, nr. 5, omfatter menneskehandel de tilfælde, hvor gerningsmanden anvender eller har anvendt en ”anden utilbørlig fremgangsmåde”.

Det vil være en konkret vurdering, hvorvidt anden utilbørlig fremgangsmåde er anvendt, men det forudsættes, at der er handlet i strid med redelig handlemåde. Se forarbejderne til lov nr. 380 af 6. juni 2002 (L 118 af 26. februar 2002, de specielle bemærkninger § 1, nr. 11.).

Ifølge de internationale retsakter kan udnyttelsen ske ved

- misbrug af magt eller
- udnyttelse af en sårbar position.

En ”sårbar position” betyder en situation, hvor ofret ikke har noget reelt eller acceptabelt alternativ til at finde sig i misbruget.

Se artikel 3 (a) i FN’s protokol af 15. november 2000 om bekæmpelse af menneskehandel (Den såkaldte Palermo-protokol), og artikel 2, stk. 1 og 2, i EU’s direktiv af 5. april 2011 om bekæmpelse og forebyggelse af menneskehandel (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/36/EU).

I flere sager, hvor domstolene har fundet, at der er udøvet tvang efter straffelovens § 262 a, stk. 1, nr. 5, om anvendelse af anden utilbørlig fremgangsmåde, har domstolene fremhævet, at ofret har befundet sig i en sårbar position. Domstolene har således fortolket anvendelse af ”anden utilbørlig fremgangsmåde” i overensstemmelse med de internationale retsakter, hvorefter udnyttelse kan ske ved udnyttelse af den omstændighed, at ofret befinder sig i en sårbar position.

En gennemgang af retspraksis viser, at domstolene ved vurderingen af, om ofret har befundet sig i en sårbar position, bl.a. har lagt vægt på tilstedeværelsen af to eller flere af nedenstående omstændigheder:

- Ofret taler ikke dansk eller har ringe sprogkunderskaber.
- Ofret har ingen eller ringe uddannelse/skolegang.
- Ofret kommer fra sociale dårlige kår.
- Ofret er uden selvværd.
- Ofret har ingen eller begrænsede økonomiske midler.
- Ofret er uden tilknytning til Danmark.
- Ofret er i et afhængighedsforhold til bagmanden, evt. som følge af, at de er kærestepar eller på anden måde har en intim/nær relation.

Efter retspraksis er der endvidere ved vurderingen af, om bagmanden har anvendt ”anden utilbørlig fremgangsmåde”, bl.a. lagt vægt på tilstedeværelsen af en eller flere af nedenstående omstændigheder:

- Gerningsmanden anvender autoritet – eventuelt kombineret med omsorg – over for ofret.
- Gerningsmanden holder ofret under opsyn.
- Gerningsmanden anvender simpel vold og/eller trusler, der ikke er omfattet af straffelovens § 266, over for ofret.
- Gerningsmanden har kontrol over ofrets bolig, arbejdstider og indtjening.

Der henvises til Rigsadvokatens oversigt over domme i sager om menneskehandel. Oversigten kan findes i Vidensbasen.

4.4. Særligt om udnyttelsesformålene

Menneskehandlen skal være foretaget med henblik på at udnytte ofret til et af de formål, der er opregnet i bestemmelsen.

Udnyttelsesformålene er udnyttelse ved

- prostitution (tidligere ”kønslig usædelighed”),
- optagelse af pornografiske fotografier eller film (tidligere ”kønslig usædelighed”),
- forestillinger med pornografisk optræden (tidligere ”kønslig usædelighed”),
- tvangsarbejde,
- slaveri eller slaverilignende forhold,
- strafbare handlinger eller
- fjernelse af organer.

4.4.1. Prostitution mv.

Begrebet ”kønslig usædelighed” blev ved lov nr. 633 af 12. juni 2013 erstattet af ”prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film, forestilling med pornografisk optræden”.

Det fremgår af lovens forarbejder (L 141 af 6. februar 2013, de specielle bemærkninger § 1 nr. 28), at der er tale om en sproglig modernisering af bestemmelsen, og der er ikke tilsigtet nogen ændring i bestemmelsens gerningsindhold.

”Prostitution” omfatter et seksuelt forhold til en kunde mod betaling eller løfte om betaling.

”Optagelse af pornografiske fotografier eller film” skal fortolkes i overensstemmelse med straffelovens § 226, uanset at udtrykket ”eller lignende” ikke er medtaget i straffelovens § 262 a.

Straffelovens § 226 er en videreførelse af den tidligere bestemmelse i straffelovens § 230, 1. pkt., og ”pornografisk” har således erstattet det tidligere anvendte begreb ”utugtig”. Der er tale om en sproglig modernisering af § 230, 1. pkt., og der er således ikke tilsigtet nogen ændringer i bestemmelsens gerningsindhold.

”Eller lignende” i straffelovens § 226 omfatter andre billedoptagelser end fotografier og film, f.eks. billedoptagelser til direkte transmission, uden at der sker en lagring af billederne.

Begrebet ”pornografiske” omfatter bl.a. samleje eller samlejelignende forhold. Fotografering af kønsdele eller af seksuelt prægede berøringer er også omfattet af begrebet, men begrebet ”pornografisk” (tidligere ”utugtig”) omfatter imidlertid ikke alle forhold, der er omfattet af straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser. Almindelig nøgenfotografering er således ikke omfattet.

”Forestillinger med pornografisk optræden” skal fortolkes i overensstemmelse med begrebet i straffelovens § 227, som er en videreførelse af den tidligere bestemmelse i straffelovens § 235 a.

”Pornografisk optræden” omfatter striptease eller andre former for nøgendans. Det samme må gælde andre former for optræden, hvor der indgår et seksuelt forhold i form af samleje eller anden kønslig omgængelse end samleje eller anden groft krænkende handling som f.eks. fremvisning af kønsdele.

”Forestilling” indebærer ikke noget krav om en offentlig forestilling eller betaling for at overvære forestillingen.

I de situationer, hvor der ikke er anvendt et tvangsmiddel, men en forurettet er blevet udnyttet til ”prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film eller forestilling med pornografisk optræden” under åbenlyst urimelige forhold, kan forholdet straffes efter straffelovens § 262 b om menneskeudnyttelse. Der henvises til pkt. 5.

4.4.2. Tvangsarbejde

Tvangsarbejde i relation til menneskehandel skal fortolkes i overensstemmelse med de gældende internationale regler. Det fremgår af forarbejderne til lov nr. 380 af 6. juni 2002 (L 118 af 26. februar 2002, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 11), at det drejer sig om to konventioner fra International Labor Organization (ILO):

- Konvention nr. 29. af 28. juni 1930 om tvangsarbejde
- Konvention nr. 105 af 5. juni 1957 om afskaffelse af tvangsarbejde

Tiggeri er omfattet af begrebet tvangsarbejde. Udnyttelse af en person gennem tiggeri skal derfor behandles som udnyttelse til tvangsarbejde – og ikke som udnyttelse til strafbare forhold. Det fremgår af forarbejderne til lov nr. 275 af 27. marts 2012 (L 57 af 14. december 2011, de almindelige bemærkninger, pkt. 4.1.).

4.4.2.1. Internationale retsakter

ILO (The International Labour Organization)

ILO's konvention nr. 29 om tvangsarbejde indeholder en definition på tvangsarbejde i artikel 2, stk. 1. Her er tvangsarbejde defineret som ”ethvert arbejde eller enhver bistsandsydelse, der kræves af en person under trussel om en hvilken som helst straf, og til hvilket den pågældende person ikke har tilbudt sig frivilligt”.

I konventionens artikel 2, stk. 2, er anført visse former for ”tvungent eller pligtmæssigt” arbejde, som ikke er omfattet af begrebet tvangsarbejde i konventionens forstand. Disse undtagelser kan sammenfattes til

- arbejde af ren militær karakter, der udføres som led i værnepligten,
- arbejde som led i normale borgerpligter,
- visse former for arbejde pålagt ved dom, og
- arbejde, der kræves i tilfælde af force majeure, dvs. krig, ulykke, epidemi eller lignende.

ILO's konvention nr. 105 om afskaffelse af tvangsarbejde ses ikke at indeholde en definition på tvangsarbejde.

ILO har udarbejdet retningslinjer til personer, der arbejder med at identificere tvangsarbejde. ILO har i den forbindelse identificeret en række indikatorer på tvangsarbejde. Til hver af disse indikatorer er der tilknyttet en række spørgsmål. Indikatorer og spørgsmål kan sammenfattes til følgende:

1. Fysisk og seksuel vold

- Har arbejdstageren mærker eller lignende tegn på at have været udsat for vold?
- Er arbejdstageren angst eller udviser anden form for psykisk påvirkning?

- Udviser arbejdsgiveren/den overordnende tegn på voldelig adfærd?

2. Indskrænkning af bevægelsesfrihed

- Er arbejdstageren tvunget til at sove på arbejdspladsen?
- Er der tegn på, at arbejdstageren ikke kan forlade arbejdspladsen, f.eks. gitter for vinduerne, vagter eller lignende?
- Holdes arbejdstageren indespærret på arbejdspladsen?

3. Trusler

- Fremsætter arbejdstageren udsagn, som er usammenhængende, eller som viser, at arbejdstageren er under stærk påvirkning af arbejdsgiveren?
- Fortæller arbejdstageren om trusler mod sig selv, sine kollegaer eller sin familie?
- Er der tegn på, at arbejdstageren bliver udsat for afpresning?
- Bliver arbejdstageren truet med indberetning til myndighederne om illegalt arbejde?
- Bliver arbejdstageren truet til at påtage sig meget og ubetalt arbejde?
- Bliver arbejdstageren truet til at udføre opgaver mod sin vilje?

4. Gæld

- Skal arbejdstageren betale et større beløb for rekruttering eller transport til Danmark?
- Trækkes eventuel gæld fra lønnen?
- Er arbejdstageren tvunget til at betale urimelige beløb for bolig, mad eller arbejdsredskaber, som fratrækkes lønnen?
- Har arbejdstageren modtaget lån, som gør det umuligt at forlade arbejdsgiveren?

5. Tilbageholdelse eller manglende udbetaling af løn

- Har arbejdstageren en normal ansættelseskontrakt?
- Modtager arbejdstageren løn?
- Sker der ureglementeret fradrag i lønnen?
- Hvordan er lønnen sammenlignet med det normale lønniveau for lignende arbejde?
- Udbetales lønnen regelmæssigt?
- Har arbejdstageren adgang til sin indtægt?
- Er arbejdstageren blevet vildledt om lønnen?
- Bliver lønnen udbetalt i naturalier?

6. Tilbageholdelse af identitetspapirer

- Er arbejdstageren i besiddelse af pas eller andre identitetspapirer?
 - Hvis ikke, hvem er i besiddelse af dokumenterne og hvorfor?
 - Har arbejdstageren adgang til sine dokumenter?

Kilde: "Forced labour and human trafficking – handbook for labour inspectors" af Beate Andrees, ILO 2008.

Se endvidere "Operational indicators of trafficking in human beings" udgivet af ILO i samarbejde med Europa-Kommissionen.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Artikel 4 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) forbyder slaveri, trældom samt tvangs- og pligtarbejde.

EMRK fastlægger ikke en definition af tvangs- eller pligtarbejde, men i artikel 4, stk. 3, er anført nogle tilfælde, som ikke udgør tvangs- eller pligtarbejde, f.eks. militærtjeneste og arbejde som militærnægter.

Forbuddet mod slaveri og trældom er absolut, og der kan derfor ikke ske undtagelser fra forbuddet. Forbuddet mod tvangs- eller pligtarbejde kan imidlertid fraviges, hvis EMRK's øvrige krav om fravigelse af konventionen er opfyldt. Det kan f.eks. være i tilfælde af krig eller anden offentlig faretilstand, der truer nationens eksistens.

4.4.2.2. International retspraksis

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har ved sin fortolkning af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions (EMRK) art. 4 om forbud mod slaveri og tvangsarbejde udtalt, at domstolen tager udgangspunkt i ILO's konvention nr. 29 af 28. juni 1930 om tvangsarbejde.

Ved vurderingen af, om der er tale om tvangs- eller pligtarbejde, har EMD lagt vægt på, om arbejdet er

- frivilligt,
- urimeligt,
- tyngende eller
- indebærer uundgåelige vanskeligheder.

Fra domstolens praksis kan bl.a. henvises til

- EMD, X mod Nederlandene, afgørelse af 3. maj 1983, app. nr. 9322/81,
- EMD, Van der Mussele mod Belgien, afgørelse af 17. marts 1981, app. nr. 8919/80.
- EMD, Siliadin mod Frankrig, afgørelse af 26. juli 2005, app.nr. 73316/01.

I sagen Siliadin mod Frankrig, der vedrørte overtrædelse af den europæiske menneskerettigheds-konventions (EMRK) artikel 4 (forbud mod slaveri og tvangsarbejde), har EMD taget stilling til, hvornår der foreligger "tvangsarbejde". Sagen drejede sig om en 15-årig pige fra Togo, der kom til Frankrig med en af sin fars bekendte. Det var på forhånd aftalt, at klageren skulle arbejde for at betale for rejsen, ligesom farens bekendte skulle sørge for, at klageren fik en opholdstilladelse og en uddannelse. Klageren blev imidlertid "udlånt" til et ægtepar, hvor klageren gennem flere år arbejdede som tjenestepige 15 timer i døgnet uden pauser, løn og fridage. Hun rådede ikke over sine egne identitetspapirer, ligesom hun ikke fik en opholdstilladelse eller modtog nogen uddannelse. Domstolen lagde ved sin vurdering vægt på, at klageren havde været udsat for en trussel om noget, der måtte sidestilles med en "straf", idet hun var en ung pige, der opholdt sig ulovligt i et fremmed land og frygtede at blive anholdt af politiet. Domstolen udtalte endvidere, at der ikke var tale om frivilligt arbejde, da pigen ikke havde noget andet valg end at udføre arbejdet. Domstolen vurderede på den baggrund, at der var tale om "tvangsarbejde" i strid med artikel 4.

Derudover fandt EMD, at medlemsstaterne har en positiv forpligtelse til at kriminalisere og effektivt retsforfølge enhver handling, som holder en person i slaveri, trældom eller tvangsarbejde.

Se endvidere ILO's "Forced Labour and Human Trafficking - Casebook of Court Decisions" (www.ilo.org).

4.4.2.3. Tvangsarbejde og menneskeudnyttelse efter straffelovens § 262 b

Efter straffelovens § 262 b straffes for menneskeudnyttelse bl.a. den, der ved udnyttelse af en anden persons betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold rekrutterer, transporterer, overfører, huser eller efterfølgende modtager vedkommende til arbejde under åbenlyst urimelige forhold. Strafansvar efter straffelovens § 262 b forudsætter ikke, at der er tale om tvang. Arbejde under åbenlyst urimelige forhold, der ikke er udført under tvang, kan således være strafbart efter straffelovens § 262 b.

Anklagemyndigheden bør derfor altid overveje en selvstændig tiltale for menneskeudnyttelse, hvor et tvangselement ikke foreligger eller ikke kan bevises.

Straffelovens § 262 b om menneskeudnyttelse er behandlet indgående under pkt. 5.

4.4.3. Slaveri

Slaveri foreligger, når en person ud fra en konkret vurdering er berøvet sin frihed og er tvunget til at udføre hårdt arbejde. Se forarbejderne til lov nr. 380 af 6. juni 2002 (L 118 af 26. februar 2002, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 11).

4.4.4. Strafbare handlinger

Udnyttelse af strafbare handlinger skal i henhold til bestemmelsens forarbejder forstås som udnyttelse af egentlige kriminelle aktiviteter, såsom butikstyveri, lommetyveri indbrudstyveri, handel med narkotika og andre lignende handlinger. Se forarbejderne til lov nr. 275 af 27. marts 2012 (L 57 af 14. december 2011, de almindelige bemærkninger, pkt. 4.1., og de specielle bemærkninger til § 1, nr. 3).

Bestemmelsen omfatter bl.a. tilfælde, hvor handlede personer systematisk tvinges til butiks- og lommetyveri, hvor udbyttet afleveres til bagmanden. Bestemmelsen tager således sigte på berigelseskriminalitet, men omfatter også andre former for strafbare handlinger, hvor gerningsmanden har forsæt til enten økonomisk vinding eller egen udnyttelse af den pågældende. ”Strafbare handlinger” omfatter således ikke kun kriminalitet, der indebærer en økonomisk vinding.

Det er ikke et krav, at den udnyttede har deltaget i udførelsen af de strafbare handlinger eller har haft kendskab hertil, jf. AM2017. 05.29H (dom nr. 1.2. i Rigsadvokatens praksisoversigt), hvor de tiltalte, bl.a. under fremkaldelse af en vildfarelse hos de forurettede om, at de skulle have arbejde, lokkede dem til Danmark fra Rumænien med henblik på, at de f.eks. ved fremmøde hos offentlige myndigheder fik cpr.nr., sygesikringsbevis og NEM-ID, som derefter blev anvendt af de tiltalte til berigelseskriminalitet i form af bedragerier og databedragerier.

Tiggeri er ikke omfattet af begrebet ”strafbare handlinger”, men derimod af begrebet ”tvangsarbejde”. For at kunne straffe for udnyttelse af tiggeri i forbindelse med menneskehandel skal definitionen på tvangsarbejde efter ILO konvention nr. 29 om tvangsarbejde være opfyldt. Se i øvrigt pkt. 4.4.2.

Hvis ofre for menneskehandel er udnyttet til strafbare handlinger, skal politiet og anklagemyndigheden være opmærksomme på de særlige regler, der gælder, når ofre for menneskehandel begår strafbare forhold, herunder reglerne om tiltalefrafald. Se pkt. 3.2.

4.5. Handel med børn og unge

Der kan i visse tilfælde straffes for menneskehandel, selv om der ikke er anvendt et af de tvangsmidler, som er beskrevet i stk. 1. Det gælder følgende situationer:

- Handel med person under 18 år, jf. straffeloven § 262 a, stk. 2, nr. 1.
- Handel indgået med personer, der har myndighed over forurettede, f.eks. handel med egne børn, jf. straffelovens § 262 a, stk. 2, nr. 2.

4.6. Samtykke

Det er uden betydning, om et offer for menneskehandel har givet sit samtykke til den udnyttelse, der er formålet med menneskehandlen, hvis gerningsmanden har gjort brug af et af de tvangsmidler, der er beskrevet i bestemmelsen om menneskehandel. Det fremgår direkte af

- artikel 3, litra b, i FN's protokol af 15. november 2000 om bekæmpelse af menneskehandel
- artikel 2, stk. 4, i EU Direktiv 2011/36/EU om bekæmpelse og forebyggelse af menneskehandel.

Når betingelserne for at straffe for menneskehandel efter straffelovens § 262 a i øvrigt er til stede, foreligger der efter Rigsadvokatens opfattelse eksempelvis ikke straffrihed, selv om ofret har samtykket i at udføre et af udnyttelsesformålene omfattet af straffelovens § 262 a, eller ofret på et tidligere tidspunkt frivilligt har arbejdet som prostitueret og nu udnyttes gennem prostitution.

4.7. Grænseoverskridende og intern handel

Menneskehandel efter straffelovens § 262 a omfatter både

- grænseoverskridende menneskehandel, det vil sige handel med mennesker, der enten føres ind eller ud af Danmark, og
- handel med mennesker internt i Danmark.

Det fremgår af forarbejderne til lov nr. 380 af 6. juni 2002 (L 118 af 26. februar 2002, de almindelige bemærkninger, pkt. 7.5.).

Fra retspraksis kan der henvises til TfK 2013.570/2Ø (dom nr. 2.6. i Rigsadvokatens praksisoversigt), hvor en herboende dansk mand blev dømt for forsøg på menneskehandel i relation til en herboende dansk kvinde. Oversigten kan findes i Vidensbasen.

4.8. Straffemyndighed

Der gælder et krav om dobbelt strafbarhed for her i landet at kunne straffe for handlinger begået i udlandet, jf. straffelovens § 7, stk. 1, nr. 1. Dette krav fraviges i sager om menneskehandel, jf. straffelovens § 7, stk. 1, nr. 2, litra a.

Der kan således straffes for overtrædelse af straffelovens § 262 a, selvom handlingen ikke er strafbar i det land, hvor den er begået, hvis gerningsmanden på tidspunktet for gerningen og for sigtelsen enten

- er dansk statsborger,
- er bosat i den danske stat eller
- har lignende fast ophold her i landet.

5. Jura – Menneskeudnyttelse

5.1. Baggrunden for straffelovens § 262 b

Ved lov nr. 696 af 24. maj 2022 om ændring straffeloven, retsplejeloven og udlændingeloven (Styrket indsats mod menneskeudnyttelse) blev § 262 b om menneskeudnyttelse indsat i straffelovens 26. kapitel om forbrydelser mod den personlige frihed.

Bestemmelsen, der trådte i kraft den 1. juni 2022, har følgende ordlyd:

»For menneskeudnyttelse straffes med fængsel indtil 6 år den, der ved udnyttelse af en anden persons betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold rekrutterer, transporterer, overfører, huser eller efterfølgende modtager vedkommende til arbejde under åbenlyst urimelige forhold. På samme måde straffes den, der under de i 1. pkt. nævnte omstændigheder udnytter en person til prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film eller forestilling med pornografisk optræden.«

Det fremgår af forarbejderne til straffelovens § 262 b (L 111 af 27. januar 2022, de almindelige bemærkninger, pkt. 1.1.), at formålet med at indføre en selvstændig bestemmelse om menneskeudnyttelse er at beskytte sårbare arbejdstagere mod udnyttelse til arbejde under åbenlyst urimelige forhold. Bestemmelsen har baggrund i en rapport fra den tværministerielle arbejdsgruppe om beskyttelse af sårbare arbejdstagere, som bl.a. har peget på, at det hidtil har været vanskeligt at retsforfølge bagmænd bag menneskehandel til tvangsarbejde, da det er svært at løfte bevisbyrden for, at der reelt har været tale om tvangsarbejde. De bevismæssige udfordringer knytter sig navnlig til det faktum, at der er tale om en arbejdsmæssig aktivitet, der som udgangspunkt er lovlig. Der er således aldrig faldet dom for menneskehandel til tvangsarbejde, særligt fordi domstolene på grund af konkrete omstændigheder ikke har fundet grundlag for at fastslå, at der har foreligget tvang med henblik på udnyttelse af de pågældende til tvangsarbejde.

I en række af sagerne er gerningsmændene i stedet blevet dømt for åger af særlig grov beskaffenhed efter straffelovens § 282, jf. § 286, stk. 1.

Det fremgår endvidere af forarbejderne, at bestemmelsen omfatter udnyttelse til arbejde under åbenlyst urimelige forhold, som på grund af et manglende tvangselement eller mangel på økonomisk vinding for gerningspersonen, ikke falder under straffelovens § 262 a om menneskehandel. Bestemmelsen omfatter endvidere de tilfælde, hvor arbejde under åbenlyst urimelige forhold ikke falder under straffelovens § 282 om åger på grund af et manglende aftaleforhold mellem gerningspersonen og forurettede.

Forud for 2. behandlingen af lovforslag L 111 (Styrket indsats mod menneskeudnyttelse) blev bestemmelsens 2. pkt. tilføjet. Af bemærkningerne til ændringsforslaget i § 1, nr. 3, hvorved bestemmelsen blev tilføjet, fremgår det, at seksuel udnyttelse af en person ligeledes skal være omfattet af bestemmelsen, uanset at udnyttelsen foregår som led i et arbejdsforhold, som må anses for ulovligt, f.eks. udnyttelse til prostitution, hvor selve eksistensen af ”arbejdsforholdet” er selvstændigt kriminaliseret i straffelovens § 233 om rufferi.

5.2. Gerningsindhold

Det følger af forarbejderne til straffelovens § 262 b, at bestemmelsen omfatter de samme gerningsmomenter som menneskehandelsbestemmelsen i straffelovens § 262 a, idet der dog ikke ved menneskeudnyttelse stilles krav om, at der er anvendt tvangsmidler, eller at gerningspersonen personligt har opnået økonomisk vinding ved udnyttelsen.

Personer, der udnytter andre til arbejde under åbenlyst urimelige forhold, vil herefter kunne straffes efter den foreslåede bestemmelse, såfremt der er tale om et forhold, der ikke falder under anvendelsesområdet for § 262 a om menneskehandel.

5.2.1. Udnyttelsen

Kravet om, at der skal være tale om ”udnyttelse” indebærer, at gerningspersonen skal have benyttet sig af offerets tilstand af underlegenhed til at opnå en uretmæssig fordel for sig selv eller andre. Der ligger derfor i begrebet et krav om årsagssammenhæng mellem ofrets underlegne tilstand og den opnåede fordel.

Begreberne ”betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold” skal forstås i overensstemmelse med de tilsvarende begreber i ågerbestemmelsen i straffelovens § 282.

En persons ”personlige eller økonomiske vanskeligheder” kan således være betydelige, selvom de ikke er velfærdstruende, ligesom det er uden betydning, om vanskelighederne må karakteriseres som selvforskyldte. Personens økonomiske eller personlige vanskeligheder skal foreligge på tidspunktet, hvor rekruttering, transport, husning eller modtagelse af personen til arbejde under åbenlyst urimelige forhold finder sted.

Udnyttelsen af en anden persons ”manglende indsigt og letsind” omfatter udnyttelse af personer, som generelt må betegnes som uerfarne, eller som på det aktuelle område mangler kendskab til emnet, eksempelvis til løn- og arbejdsvilkår på det danske arbejdsmarked. Det omfatter endvidere udnyttelse af personer, der mangler evne til at overskue konsekvenserne af aftalen med eller forholdet til gerningspersonen.

Begrebet ”afhængighedsforhold” omfatter ikke alene forurettedes afhængighedsforhold til gerningspersonen, men ligeledes gerningspersonens udnyttelse af forurettedes afhængighedsforhold til en tredje mand. Både forhold af retlig og faktisk art er omfattet af begrebet, mens afhængighedsforhold til f.eks. narkotika eller alkohol ikke er omfattet af begrebet. Efter omstændighederne vil afhængighedsforhold til f.eks. narkotika eller alkohol dog kunne anses som en ”personlig vanskelighed”.

5.2.2. Arbejdets karakter

Det tidsmæssige aspekt

Det arbejde, der udføres af forurettede, skal have været udført over en vis tid og have karakter af et egentligt arbejde. Der vil således ikke være tale om udnyttelse til ”arbejde” i bestemmelsens forstand, hvis der alene er tale om en korterevarende opgave. Som eksempel på en sådan korterevarende opgave

nævnes i forarbejderne et arbejde, der er udført på et begrænset antal arbejdstimer over en periode på f.eks. én uge.

Ansættelseskontakt og aftaleforhold

”Arbejde” i straffelovens § 262 b’s forstand forudsætter ikke, at der foreligger en ansættelseskontrakt eller anden form for aftaleforhold mellem den person, der udfører arbejdet, og gerningspersonen. Det er heller ikke et krav, at personen, der udfører arbejdet, modtager løn eller anden ydelse for dette. Modsat gerningsindholdet i straffelovens § 282 om åger gælder der således ikke et krav om, at udnyttelsen skal være sket som led i et aftaleforhold mellem forurettede og gerningspersonen. Kredsen af mulige gerningspersoner er således ikke begrænset til eksempelvis arbejdsgivere, men omfatter alle personer, der rekrutterer, transporterer, overfører, huser eller modtager en person, med henblik på udnyttelse af pågældende til arbejde under åbenlyst urimelige forhold.

Særligt om prostitution mv.

Straffelovens § 262 b omfatter også tilfælde, hvor gerningspersonen har udnyttet ofrets betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold til at rekruttere, transportere, overføre, huse eller efterfølgende modtage vedkommende til prostitution under åbenlyst urimelige forhold.

Som det er tilfældet for straffelovens § 262 a, skal begreberne ”optagelse af pornografiske fotografier eller film” og ”forestilling med pornografisk optræden” forstås på samme måde som ”optagelse af pornografiske fotografier, film eller lignende” i straffelovens § 226 og som ”forestilling med pornografisk optræden” i straffelovens § 227, jf. bemærkningerne til § 1, nr. 28 (§ 262 a) i lovforslag nr. L 141 af 6. februar 2013, jf. Folketingstidende 2012-13, tillæg A, L 141 som fremsat, side 68 f.

Er alle led i gerningsindholdet i § 262 b ikke opfyldt, f.eks. fordi der ikke er tale om udnyttelse, kan forholdet efter omstændighederne straffes efter straffelovens § 233 om rufferi. Om straf i sammenstød henvises til meddelelsens afsnit pkt. 6.3.

5.2.3. ”Åbenlyst urimelige forhold”

Det vil altid bero på en konkret vurdering, om der er tale om arbejde under åbenlyst urimelige forhold. Ved denne vurdering vil det bl.a. kunne indgå

- om den, der udfører arbejdet modtager løn for sit arbejde,
- hvor meget den, der udfører arbejdet modtager i løn for sit arbejde,
- hvor mange timer personen arbejder, samt
- under hvilke forhold personen huses i forbindelse med arbejdet.

I denne vurdering bør det indgå, hvilke forhold der må anses som almindelige inden for det relevante brancheområde med udgangspunkt i f.eks. overenskomster for løn, arbejdstid mv. Såfremt forholdene i væsentlig grad adskiller sig fra, hvad der må anses for almindelige arbejdsforhold i Danmark, vil der være en formodning for, at der er tale om åbenlyst urimelige forhold,

Det skal endvidere indgå i vurderingen, om der er et væsentligt misforhold mellem det udførte arbejde og den løn, kost og logi mv., som personen modtager herfor.

For så vidt angår lønforhold, vil en aflønning, der udgør 50 % eller mindre af den relevante mindsteløn, som er fastsat i den relevante brancheoverenskomst, som udgangspunkt i sig selv medføre, at der foreligger åbenlyst urimelige forhold. Også i tilfælde, hvor lønnen udgør mere end 50 pct. af den relevante mindsteløn, vil lønnen i sig selv – f.eks. hvis den absolut set må betragtes som meget lav – eller som et moment sammen med de øvrige arbejdsforhold kunne medføre, at der foreligger åbenlyst urimelige forhold.

6. Straf og andre retsfølger

6.1. Strafniveauet i sager om menneskehandel

6.1.1. Forhøjelse af strafferammen

Strafferammen for overtrædelse af straffelovens § 262 a blev i 2012 forhøjet fra fængsel indtil 8 år til fængsel indtil 10 år. Bestemmelsen blev hermed bragt i overensstemmelse med EU-direktiv (2011/36/EU) om bekæmpelse og forebyggelse af menneskehandel.

Formålet med forhøjelsen af strafferammen var at sikre, at der til stadighed er et væsentligt råderum i forhold til sjældent forekommende eller endnu ikke set overtrædelser af helt ekstraordinær grovhed eller omfang.

Det var derimod ikke hensigten, at den forhøjede strafferamme skulle føre til ændringer i domstolenes strafudmåling i de typer af sager om menneskehandel, som domstolene hidtil har pådømt, og som er beskrevet i Rigsadvokatens oversigt over domspraksis i sager om overtrædelse af straffelovens § 262 a. Se forarbejderne til lov nr. 275 af 27. marts 2012 (L 57 af 14. december 2011, de almindelige bemærkninger, pkt. 4.2.).

Det fremgår af Rigsadvokatens praksisoversigt, at straffene i sager om menneskehandel er udmålt til mellem 6 måneders fængsel og 7 år og 11 måneders fængsel. I dommen, hvor der blev udmålt 7 år og 11 måneders fængsel (dom nr. 2.9 i Rigsadvokatens praksisoversigt), blev der også domfældt for bl.a. groft bedrageri og databedrageri. Der blev ved strafudmålingen bl.a. lagt vægt på karakteren, grovheden og omfanget af de begåede forhold, der for så vidt angik forholdene om menneskehandel vedrørte 19 personer og vedrørende bedrageri- og databedrageriforholdene angik ca. 9,8 mio. kr. Der blev endvidere lagt vægt på, at der var tale om organiseret og systematisk grænseoverskridende kriminalitet, som var begået af flere i forening over en længere periode. Oversigten kan findes i Vidensbasen.

6.1.2. Skærpende omstændigheder

I forarbejderne til straffelovens § 262 a er det anført, at en række omstændigheder, der skal betragtes som skærpende i forbindelse med strafudmålingen. Det drejer sig bl.a. om tilfælde, hvor

- forurettede er under 15 år på gerningstidspunktet, og formålet med overtrædelsen er udnyttelse af den pågældende ved kønslig usædelighed,
- menneskehandlen er sket i forbindelse med organiseret menneskesmugling, eller
- forurettede er forsætligt eller groft uagtsomt bragt i livsfare.

Der er ikke herudover i forarbejderne vejledning om strafudmålingen i sager om menneskehandel.

En vis yderligere vejledning kan findes i EU-direktiv om bekæmpelse og forebyggelse af menneskehandel (2011/36/EU). Efter direktivets artikel 4, stk. 1, skal medlemsstaterne sikre en strafferamme på mindst 5 år. Efter artikel 4, stk. 2, skal strafferammen dog være på mindst 10 år, hvis menneskehandlen

- er begået mod et offer, der i særlig grad var sårbart, hvilket mindst skal omfatte børneofre,
- er begået inden for en kriminel organisation,
- forsætligt eller groft uagtsomt har bragt ofret i livsfare,
- er begået ved brug af grov vold, eller
- har forvoldt særlig alvorlig skade på ofret.

Straffen i sager om menneskehandel skal desuden udmåles efter de almindelige bestemmelser i straffelovens kapitel 10.

Anklagemyndighedens strafpåstande i sager om menneskehandel skal også fremover tage udgangspunkt i det straffniveau, der er gengivet i Rigsadvokatens praksisoversigt. Oversigten kan findes i Vidensbasen.

Efter Rigsadvokatens opfattelse kan anklagemyndigheden ved sin strafpåstand fremhæve, at menneskehandel i alle tilfælde er en alvorlig forbrydelse, hvilket strafferammen på fængsel indtil 10 år afspejler.

Herudover skal anklagemyndigheden i særligt grove tilfælde overveje, om der kan blive spørgsmål om straf af fængsel i 4 år eller derover, således at der skal ske behandling ved nævningeting. Det vil i hvert fald være tilfældet, hvis der er tale om menneskehandel af ekstraordinær grovhed eller omfang.

6.2. Strafniveauet i sager om menneskeudnyttelse

I forarbejderne til straffelovens § 262 b (L 111 af 27. januar 2022, de specielle bemærkninger til § 1) er det forudsat, at straffen for overtrædelse af bestemmelsen skal forhøjes med en tredjedel i forhold til den straf for åger (af særlig grov beskaffenhed), der hidtil har været fastsat af domstolene i sager om udnyttelse af sårbare arbejdstagere. Dette indebærer eksempelvis, at der i en sag om menneskeudnyttelse efter den foreslåede § 262 b, hvor der i dag ville blive udmålt en straf på fængsel i 1 år og 6 måneder efter straffelovens § 282, jf. § 286, stk. 1, fremover vil skulle udmåles en straf på 2 års fængsel.

Fastsættelsen af straffen i den enkelte sag vil bero på domstolenes konkrete vurdering af samtlige omstændigheder i sagen, og det angivne straffniveau vil derfor kunne fraviges i op- eller nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder, jf. hermed de almindelige regler om straffens fastsættelse i straffelovens kapitel 10.

Domstolene skal i forbindelse med straffens fastsættelse tage højde for bl.a. varigheden af udnyttelsen, de forhold, arbejdstageren har befundet sig under, og graden af udnyttelse af den pågældendes betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller et bestående afhængighedsforhold.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til ændringsforslaget § 1, nr. 2, i Retsudvalgets betænkning over L 111 om menneskeudnyttelse, at det ved fastsættelse af straffen for overtrædelse af bestemmelsen i almindelighed skal tillægges betydning i skærpende retning, at den eller de personer, som udnyttes til

arbejde eller prostitution, pornografiske optagelser m.v. under åbenlyst urimelige forhold, befinder sig i en særlig sårbar situation, f.eks. hvis der er tale om personer på flugt fra krig.

Strafniveauet gælder også for så vidt angår overtrædelser af bestemmelsens 2. pkt. om udnyttelse til prostitution, optagelse af pornografiske fotografier eller film eller forestilling med pornografisk optræden, jf. bemærkningerne til ændringsforslaget § 1, nr. 3.

For så vidt angår strafniveauet i sager om åger af særlig grov beskaffenhed, henvises der til afsnit 4 om frifindende domme i Rigsadvokatens oversigt over domspraksis i sager om overtrædelse af straffelovens § 262.

6.2.1. Tillægsbøder

Det fremgår af bemærkningerne til ændringsforslaget § 1, nr. 1, i Retsudvalgets betænkning over L 111 om menneskeudnyttelse, at der ved overtrædelser af straffelovens § 262 b, hvor en person ved at udnytte andre under åbenlyst urimelige vilkår og derigennem uberettiget har opnået eller tilsigtet at opnå økonomisk vinding for sig selv eller andre, skal udmåles en bøde som tillægsstraf efter straffelovens § 50, stk. 2. En sådan bøde skal almindeligvis idømmes i alle tilfælde, hvor en fysisk person idømmes en betinget eller ubetinget fængselsstraf for overtrædelse af bestemmelsen.

Ved udmåling af bøde som tillægsstraf efter straffelovens § 50, stk. 2, skal der lægges vægt på den opnåede eller tilsigtede økonomiske vinding.

Har flere personer i fællesskab foretaget de strafbare forhold, skal der udmåles en bøde som tillægsstraf til hver af disse personer. Forhøjelse af bøden skal ikke modsvares af en kortere fængselsstraf, og idømmelse af en bøde som tillægsstraf skal i almindelighed ikke afhænge af gerningspersonens betalingsevne.

6.3. Straf i sammenstød

6.3.1. Ulovlig tvang, frihedsberøvelse og trusler

For at der kan straffes for menneskehandel, skal gerningsmanden have anvendt et af de tvangsmidler, der er opregnet i straffelovens § 262 a, stk. 1, nr. 1-5, medmindre menneskehandlen er omfattet af stk. 2 om børn mv. Se pkt. 4.3.

Strafansvaret for overtrædelse af straffelovens §§ 260, 261 og 266 (tvangsmidlerne i stk. 1, nr. 1-3) absorberes af ansvaret for overtrædelse af straffelovens § 262 a. Der skal således ikke i sager om menneskehandel straffes i sammenstød med bestemmelserne ulovlig tvang, frihedsberøvelse og ulovlige trusler. Se forarbejderne til lov nr. 380 af 6. juni 2002 (L 118 af 26. februar 2002, specielle bemærkninger til § 1, nr. 11).

Der er ikke i forarbejderne taget udtrykkeligt stilling til, om ansvaret for overtrædelse af straffelovens § 261, stk. 2 – frihedsberøvelse under visse kvalificerende omstændigheder, der har en strafferamme på fængsel indtil 12 år – også absorberes af bestemmelsen om menneskehandel. Der ses heller ikke i retspraksis at være taget stilling til denne situation. På den baggrund er det Rigsadvokatens opfattelse,

at anklagemyndigheden i et tilfælde, hvor menneskehandlen er sket under anvendelse af grov frihedsberøvelse, skal nedlægge påstand om, at der skal straffes i sammenstød med straffelovens § 261, stk. 2.

6.3.2. Rufferi

I dommen gengivet i U 2009.1432H (dom nr. 1.1. i Rigsadvokatens praksisoversigt) har Højesteret fastslået, at strafansvar for rufferi, når ofre for menneskehandel, jf. §262 a, er udnyttet til prostitution til opnåelse af økonomisk vinding, absorberes, hvis menneskehandlen og rufferiet angår det samme forhold, dvs. de samme ofre og den samme gerningsperiode. Dommen kan findes i Vidensbasen.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til ændringsforslaget til § 1, nr. 3 i Retsudvalgets betænkning over L 111 om menneskeudnyttelse, at strafansvar efter straffelovens § 262 b absorberer strafansvar efter straffelovens § 226 (optagelse af pornografiske fotografier eller film af mindreårige), § 227 (forestilling med pornografisk optræden af mindreårige) eller § 233 (rufferi). Strafabsorberingen må efter Rigsadvokatens opfattelse være betinget af, at menneskeudnyttelsen og overtrædelsen af straffelovens §§ 226, 227 eller 233 angår det samme forhold, dvs. de samme ofre og den samme gerningsperiode.

6.3.3. Åger

Menneskehandel til tvangsarbejde efter straffelovens § 262 a og menneskeudnyttelse efter straffelovens § 262 b kan omfatte adfærd, der i forvejen er kriminaliseret som åger efter straffelovens § 282.

I forarbejderne til straffelovens § 262 b om menneskeudnyttelse er det tilkendegivet, at strafansvar for menneskeudnyttelse absorberer ansvar for åger (L 111 af 27. januar 2022, de specielle bemærkninger til § 1).

6.3.4. Ulovlig beskæftigelse af udlændinge

Efter udlændingelovens § 59, stk. 5, er det strafbart at beskæftige en udlænding uden fornøden arbejdstilladelse eller i strid med de for en arbejdstilladelse fastsatte betingelser.

Menneskehandel/menneskeudnyttelse kan efter Rigsadvokatens opfattelse straffes i sammenstød med udlændingelovens § 59, stk. 5, også selvom den ulovlige beskæftigelse måtte indgå som omstændighed i vurderingen af, om der er tale om menneskehandel til tvangsarbejde eller menneskeudnyttelse til arbejde under åbenlyst urimelige forhold.

Vurderingen af, om der er tale om menneskehandel til tvangsarbejde, menneskeudnyttelse og/eller ulovlig beskæftigelse af en udlænding skal foretages konkret og på baggrund af sagens samlede omstændigheder. Politiet og anklagemyndigheden skal f.eks. være opmærksomme på, om der i forbindelse med det udførte arbejde er anvendt tvangsmidler, om arbejdet er udført under åbenlyst urimelige forhold, eller om forholdet alene har karakter af ulovlig beskæftigelse mv. Der henvises til gennemgangen af gerningsindholdet i straffelovens § 262 a om menneskehandel og gerningsindholdet i § 262 b om menneskeudnyttelse i pkt. 4. og pkt. 5.

6.3.5. Menneskehandel og menneskeudnyttelse

I tilfælde, hvor gerningsindholdet i straffelovens § 262 a om menneskehandel og § 262 b om menneskeudnyttelse er opfyldt, vil forholdet skulle henføres under § 262 a, der absorberer ansvaret for overtrædelse af § 262 b (jf. L 111 af 27. januar 2022, de specielle bemærkninger til § 1).

6.4. Forbud efter straffelovens § 236

Hvis der rejses tiltale for overtrædelse af straffelovens § 262 a, stk. 2, skal anklagemyndigheden overveje, om der tillige skal nedlægges påstand om opholds-, besøgs-, bolig- og/eller kontaktforbud efter straffelovens § 236.

7. Efter dom

7.1. Afgørelser til Vidensbasen

Følgende domme skal sendes til Rigsadvokaten til brug for opdatering af Rigsadvokatens domsoversigt om menneskehandel og menneskeudnyttelse:

- Domme, hvor der er rejst tiltale for overtrædelse af straffelovens §§ 262 a eller 262 b
- Domme, hvor ofre for menneskehandel er tiltalt for strafbare forhold.

8. Love og forarbejder

- Lov nr. 380 af 6. juni 2002 om Ændring af straffeloven, retsplejeloven og færdselsloven (Skærpelse af straffen for voldtægt, vold, uagtsomt manddrab, uagtsom betydelig legemsbeskadigelse, forsætlig fareforvoldelse, biltyveri, grov forstyrrelse af ro og orden, menneskesmugling og menneskehandel mv.) (L 118 af 26. februar 2002)
- Lov nr. 275 af 27. marts 2012 om ændring af straffeloven (Udvidet definition af menneskehandel mv.) (L 57 af 14. december 2011)
- Lov nr. 633 af 12. juni 2012 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning og lov om restaurationsvirksomhed og alkoholbevilling mv. (Seksualforbrydelser) (L 141 af 6. februar 2013)
- Lov nr. 696 af 24. maj 2022 om ændring straffeloven, retsplejeloven og udlændingeloven (Styrket indsats mod menneskeudnyttelse) samt Retsudvalgets betænkning af 5. maj 2022 over lovforslag L 111.
- FN's protokol af 15. november 2000 om bekæmpelse af menneskehandel (den såkaldte Palermo-protokol)
- EU's rammeafgørelse af 19. juli 2002 om menneskehandel (Rådets rammeafgørelse 2002/629/RIA)
- EU's direktiv af 5. april 2011 om bekæmpelse og forebyggelse af menneskehandel (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/36/EU)
- ILO konvention nr. 29 om tvangsarbejde
- ILO konvention nr. 105 om afskaffelse af tvangsarbejde
- "Operational indicators of trafficking in human beings" udgivet af ILO i samarbejde med Europa-Kommissionen
- ILO "Forced Labour and Human Trafficking - Casebook of Court Decisions" (www.ilo.org)

Rigsadvokaturen, den 3. juni 2022

RIGSADVOKATEN

/ Rigsadvokaten